

גליון שבועי
מתודת רבן של ישראל

מבית איש

הנאץ רבי יוסף שלום אלישיב זצוק"ל
עמוד ההודאה

גליון
מספר 57

שנה ב'
פרשת דברים - חזון

אין לסמוך על הדברים למעשה

הנהגות מרבינו בעניני תשעה באב

אומרים שם קינות הרבה זמן, אח"כ חזר לביתו והמשיך באמירת הקינות מהיכן שאחז. גם כשהגיע חצות לא רצה לקום מהכסא הנמוך עד שיסיים כל הקינות⁴.

גם בשנים שנאלץ לשכב בביתו נהג כנ"ל, ובאמצע הלך לנוח. כל פעם כשהחל באמירת הקינות הקפיד לאמרם רק כאשר לבוש בכובע וחליפה ובישיבה על הכסא הנמוך⁵.

וכך גם אמר רבינו, שעיקר צורת אמירת קינות הוא בישיבה על הארץ⁶.

אחיזת הציצית בקר"ש ובברוך שאמר בת"ב

היי שנים שרבינו אחז הציצית של הט"ק בקריאת שמע של שחרית בתשעה באב, והיי שנים שלא אחז⁷. ובעת אמירת "ברוך שאמר" בלא"ה לא נהג לאחוז הציצית, ולא לנשקן לאחר ברוך שאמר⁸.

והיי שנים שלא אחז (ארחות רבינו ח"ב ע' קעג). והמנהג הוא שאין נוטלין הציצית בברוך שאמר ובקר"ש (קובץ מבית לוי חיי"ג ע' מו, נטעי גבריאל בין המצרים פני"ח הע' לד). ודעת רבי חיים קניבסקי דמסתבר שמותר לאחוז הציצית בק"ש, ודעת רבי ניסים קרליץ דמסתבר שאין לאחוז הציצית בק"ש (קרא עלי מועד פ"ח הע' לה).

⁸ יבקשו מפיהו תפילה ח"א ע' תלג.

מסירת שיעור בשבת ט' אב

בשבת חזון ט' אב תשנ"א מסר את שיעורו הקבוע בבית מדרשו תפארת בחורים אחר חצות, והשיעור הי' אז בעניני תשעה באב¹. ואמר אז, שאף שיש להקל ללמוד שאר ענינים מ"מ כיון שהשיעור הוא ברבים יש ללמוד הלכות ת"ב. לא בכל שנה שערב צום ת"ב חל בשבת נהג כך למסור שיעור².

כך גם כשנשאל בענין מסירת שיעור דף היומי בש"ק ערב ת"ב אחר חצות, השיב, דאמנם כתוב שאפשר להקל ללמוד מ"מ בלימוד הרבים אין נכון לשנות מדברי הרמ"א ואין לקיים השיעור, אכן אם הבעלי בתים בלא השיעור לא ילמדו לבדם כלום יגיד השיעור כרגיל³.

אמירת הקינות

רבינו הי' מתחיל לומר את הקינות לפנות בוקר במתנינות גדולה מילה במילה, ומביט בפירוש בצד, וכשהגיע הזמן ללכת לבית הכנסת לתפילת שחרית כבר הספיק לומר הרבה קינות, ואחר קריאת התורה התיישב לומר עם הציבור קינות כשהוא ממשיך מהיכן שאחז, וכשהגיע הש"ץ לאלי ציון אחז עדין קודם אף שהיו

¹ השיעור נמצא בהערות ליקוטים ע' עז.

² רבי פרץ דיסין.

³ הליכות האיש ע' קעה.

⁴ מבקשי תורה קובץ מז ע' יא, עדות נכדו רבי משה ישראלזון.

⁵ שם.

⁶ שם.

⁷ רבי זעליג קוסובסקי. עיי הערה. גם ⁷ הגרי"י קניבסקי הי' שנים שאחז הציצית,

המנהג באנגליה שמאחלים לאבלים יחיים ארוכים ונותנים להם יד, שאין זה נכלל באיסור שאילת שלום¹².

כמו"כ העיד רבי מרדכי דוד לוי, ששנה אחת בת"ב בשחרית לאחר קריאת התורה קודם הקינות ברכו רבינו לרגל הולדת בתו בלחיצת יד בברכת 'מזל טוב' וברכו שיזכה לגדלה וכו'. (עוד סיפר, שרבינו נשאל בענין קריאת שם לבתו בקריאת התורה בשחרית בת"ב, והשיב שאפשר. ואכן קרא לה שם בבית מדרשו של רבינו בקריאת התורה בשחרית)

קינה על חורבן עם ישראל בשנות השואה

נהג לומר בבית מדרשו לפני אמירת "אלי ציון ועריה" את הקינה שנתחברה ע"י האדמו"ר מבאבוב על חורבן עם ישראל בשנות השואה¹³.

שיש בידינו יכולת, ובעתיד יאמרו עשו לנו תקנה אחרת הרי יכולים אתם, אנו אין לנו שום יכולת, את אשר ייסדו אבותינו הורינו סבינו זאת בידינו, ואין אנו רשאים להוסיף אות אחת, אל לנו להתפעל מאשר מסכימים רבנים וגדולים, דבר טריפה הוא הנכלל בקללתו של ישעיה הנביא...". אמנם חובה לציין את אשר כתב בענין זה רבי מאיר צבי ברגמן (הודפס בישא יוסף או"ח ג' ע' קצט) וז"ל: "עשיתי שאלתו ובקשתו, ושטחתי הדברים לפני מו"ר חמי מרן שליט"א, והצטער הרבה על צרתן של ישראל רח"ל, ואמר לי שאכתוב לכבודו כדלהלן בזה"ל: כל רב יכול לעשות בבית הכנסת שלו מה שמבין, אם לומר, או לא לומר, ומה לומר, אבל אי אפשר לתקן תקנה לכלל ישראל בדור יתום שלנו, עכ"ל".

תפילין דר"ת ואמירת ג' פרשיות עמהם

בתשעה באב אחרי תפילת מנחה הניח תפילין דרבינו תס⁹, וקרא עמהם ג' פרשיות קריאת שמע כדרכו בכל יום¹⁰.

אף שהמ"ב (תקנה ה) כ' לגבי המניח תפילין דר"ת בת"ב "נראה דיזהר שלא לקרא עתה פרשיות קריאת שמע וכן פרשת קדש, דהלא כעת הוא רק כקורא בתורה ותלמוד תורה אסור כל היום". אך רבינו אמר שמותר לומר פרשיות ק"ש, כיון שלא אומרם בדרך שינון ולימוד אלא כדי לקבל עול מלכות שמים בתפילין אין זה בכלל לימוד תורה האסור¹¹.

שאלת שלום בת"ב

אחרי ברית בת"ב הי' מברך את אבי הבן בהושטת יד, כהרגלו אחרי כל ברית שהיה משמש בו כסנדק, ולא חשש בזה משום איסור שאילת שלום.

רבינו אמר שנוהג כן ע"פ הכרעת הגרצ"פ פרנק (שו"ת הר צבי יו"ד סי' רצ), אודות

⁹ בערוה"ש (תקנה ב) כ' דאין להניח תפילין דר"ת בט"ב גם במנחה, ויש מניחין. ובמ"ב (תקנה סק"ד) נקט כדעת האחרונים (ע"י בה"ט ושע"ת) דהרגיל להניח תפילין של ר"ת יניח גם בת"ב.

¹⁰ ציוני הלכה אבילות ע"י שמ.

¹¹ ציוני הלכה אבילות ע"י שמא.

¹² ישא יוסף ח"א סי' קיז.

¹³ ישא יוסף או"ח ג' ע' קצח. אבל רבי אלעזר מנחם מן שך הביע דעתו נגד תקנה של הוספת קינה על השואה. וכה אמר (אשכבתיה דרבי ע' ג') בהספד שנשא בהיכל ישיבת פוניבז' על הגרי"י קניבסקי ככלות השבעה ב' אלול תשמ"ה: "אנשים סבורים שהיכולת היום בידינו לתקן תקנות, ומחברים קינות, עושים תקנות חדשות, זו היא גזירת חורבן על כלל ישראל, היום עושים תקנה זו ומוכיחים

תראו מה אף אדם לא יודע חוץ מהאומה היהודית

נסענו לשוויץ אני ורעייתי והמשפחה לפי פקודת הרופאים ובהמלצת מורי חמי, לכמה שנים. שבת אחרונה לפני שנסענו אני רואה שמורי חמי מסתכל בספר מסוים ומניח שם פתק, פתחתי את הספר ראיתי שזה ספר של הרוגאצ'ובער וכתוב שם משהו וראיתי שם גם כתב ידו של מורי חמי שכתב שם משהו, הפנתי את הנכתב שם, תיכף נאמר מה הי' כתוב שם.

הגענו לשוויץ, מדינת שוויץ עשתה מעין חנוכת הבית לישיבה, הזמינה לשם את כל ראשי הערים שופטים רופאים וגדולי האומה, כל גדולי שוויץ באו לשם, אני ישבתי שם כאחד המגידי שיעורים. הגיע שם שופט אחד שאמר יש לי שאלה חמורה שאיני יודע מה פתרונה, שאלתי את כל גדולי האיסלאם ולא ידעו להשיב, שאלתי את כל גדולי הנצרות וגם הם לא ידעו להשיב, אבל כולם אמרו לי דע לך יש אומה שקוראים לה יהודים והם ככל הנראה ידעו מה להשיב לך. הוא שאל מי יוכל פה להשיב לו, אחד מהקהל אמר יש פה אדם שהוא חתנו של גדול העם היהודי, אולי הוא יוכל להשיב לך. אז נגש אלי השופט והציג לי את השאלה: דנתי למות איש אחד, אחרי שהוצאתי את הפסק דין הוא השתגע לגמרי והחל להשתולל, אני לא יודע מה דינו האם צריך להמית אותו או לא. שמעתי שאתה חתן של גדול העם היהודי אולי שמעת ממנו משהו בענין. אמרתי לו שמעתי ואגיד לך מה שמעתי, עשה השופט אזנו כאפרכסת והאזין לכל מילה. אמרתי לו: יש ספר של רב גדול

רבינו אף הביע דעתו בתשובה על ענין זה: "אין ספק כי הדבר נחוץ ונכון עד מאד". וז"ל התשובה¹⁴:

ב"ה ז' תמוז תשמ"ה

לכבוד הנכבד הר"ר פנחס הערצקא שליט"א

ברכה ושלו' רב

מכתבו מיום ט' בסיון תשמ"ה קבלתי, וע"ד הרעיון אשר הגה ברוחו לתקן קינה מיוחדת לאומרה בציבור, ביום שנקבע בו בכ"י לדורות, על עם ד' שנשמדו בשנות השואה בשנים תרצ"ט-תש"ה, ואשר נתבקשתי גם אני להביע את הסכמתי לכך.

הנה אין ספק כי הדבר נחוץ ונכון עד מאד, ומזקנים נתבונן כי עשו דורות הראשונים בחורבן הקהלות בשנת תתנ"ו שחיברו קנות ע"ז וצירפום לסדר הקינות אשר יקוננו עם ישורון על חורבן שריפת בית אלקינו האולם והבירה¹⁵.

והואיל ולא הגענו ל"אגודים - לשפוך תחינה", ורחוק הדבר לחבר קינה שעלי תבא הסכמת כל חכמי הדור, ולכן כל קהל יבחר לו את הנוסח המקובל עליו, עד שיהי צום הרביעי וצום החמישי צום השביעי וצום העשירי לבית יהודה לששון ולשמחה.

וד' יאזין לקול שועתינו ימהר ישועה ויחיש גאולה.

בצפ"י לתשועת ד'

מקום החותם

ויתנום לחק על ישראל והנם כתובים על הקינות". וכי רש"י "ויתנם לחוק כשמזדמן להם שום צער ובכיה שהם מקוננים ובוכים על המאורע הם מזכירים זה הצער עמו, דוגמא בתשעה באב שמזכירים קינות על ההרוגים בגזירות שאירעו בימינו כן יבכיון על מות יאשיהו".

14 הודפס בתחילת סדר קינות לת"ב שע"י מכון בני משה מהדורת נחמת פנחס.

15 ומצאנו מקור נאמן להוספת קינות בת"ב על גזירות שארעו לעם ישראל. דכתי' (דברי הימים ב' לה כה) "ויקונן ירמיהו על יאשיהו ויאמרו כל השרים והשרות בקינותיהם על יאשיהו עד היום

לך. לכן קבע רבינו שהדיון ידחה לעוד שלושה חודשים. כעבור חמש דקות מאז שרבינו אמר "סי איז עם צו גוט", האדם הנ"ל ירד במדרגות ושבר את הרגל, לקחו אותו לבית חולים, ואותה אשה שהשערות שלה נשארו בתוך המסרק ישבה וטיפלה בו במסירות. כעבור שלושה חודשים בהגיע מועד הדיון הוא תפס את עצמו שהעולם לא מתחיל ונגמר עם המסרק והוא לא הגיע לדיון, ובתיק נכתב "התיק נסגר מחוסר עניין".

רבינו מעולם לא קלל יהודי, הוא הי' אציל שבאצילים, אבל כשהוא הוציא מפיו את המשפט "סי איז עם צו גוט" זה פסק וזה פעל מיד את פעולתו, הקב"ה סידר את הדבר תיכף ומיד. (מתוך דברים שנשא חתדב"נ הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א במעמד סיום הש"ס במלאת עשור להסתלקות רבינו)

להפתעתם הרבה רבינו השיב שאין כאן חשש המתיר חילול שבת

פעם אחת כאשר רבינו שהה בימי בין הזמנים של חודש אב בבית חתנו הגאון רבי עזריאל אויערבאך שליט"א בשכונת בית וגן בירושלים, בליל שבת הגיעו מספר בחורים ושאלו שיש שמחה משפחתית ובחור אחד שיצא מביתו בערב שבת בשביל לשבות עמהם טרם הגיע והם חרדים לגורלו האם מותר להם לחלל שבת בשביל להזעיק את המשטרה. להפתעתם הרבה רבינו השיב שאין כאן חשש המתיר חילול שבת וככל הנראה הבחור נרדם באיזה שהוא מקום וכשיתעורר יבוא. ואכן כך הי' כעבור זמן מה הגיע הבחור ואמר שהוא נרדם.

שנקרא הרוגאצ'ובער, ושם כתוב דין שאם אדם השתגע אי אפשר להמית אותו, כי "כל המומתין מתודין", לפני שהורגים בן אדם הוא צריך להתוודות ואם הוא השתגע הוא לא יכול להתוודות, אך גדול העם היהודי הוסיף על דבריו וכתב, שאם דנים אותו בעון רציחה מקיימים בהריגתו רק "ובערת הרע" ובזה גם אם השתגע צריך להרוג אותו ואין זה משנה אם הוא בריא או משוגע, כיון שיש לבער את הרע, אבל אם הורגים אותו בעון חטאים אחרים, שם צריכים לעשות כל מה שהתורה אומרת וכל סטיה קטנה זה פשע, הוא חייב להתוודות קודם הריגתו, ואם הוא לא יכול להתוודות מחמת שאינו בר דעת אי אפשר להרוג אותו, במצב כזה קודם מרפאים אותו ואח"כ אפשר להרוג אותו. הוא שמע את הדברים והרים את שני הידיים שלו ואמר, תשמעו פסק של העם היהודי. מיד דאגו להביא הרוגאצ'ובער העתיקו אותו ותרגמו אותו ואת דברי הרב אלישיב, והשופט הזה הכריז אין תורה כתורת העם היהודי. הוא פרסם את זה בכל שוויץ בכל השפות שיש שם צרפתית איטלקית וכתב ברוך ד' אלוקי ישראל תראו מה אף אדם לא יודע חוץ מהאומה היהודית, והקידוש ד' הי' נורא ממש. (מתוך דברים שנשא חתדב"נ הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א במעמד סיום הש"ס במלאת עשור להסתלקות רבינו)

"סי איז עם צו גוט"

לפני עשרות שנים כאשר רבינו שימש כדיין בבית הדין הגיע אדם שרצה לגרש את אשתו, רבינו שאל אותו למה אתה רוצה לגרש אותה, אז הוא השיב כשהיא מסתרקת היא משאירה שערות במסרק והיא חיה באי סדר גדול מניחה חולצה פה וחולצה שם וכו' איך אפשר לחיות עם אשה כזאת? רבינו הסתכל עליו ואמר: "סי איז עם צו גוט", תרגום "מדי טוב לו", אתה רוצה לגרש אשה משום שמדי טוב

'בית הוראה יוסף שלום'
על ידי תלמידי חכמים תלמידי מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל
ועל פי הוראותיו
ניתן להעביר שאלות במייל
beit.horaah.613@gmail.com

כל הזכויות שמורות כולל תוכן ותמונות
למכון הגרי"ש אלישיב

לכל עניני הגליון ניתן לפנות בדוא"ל:
m.harav.elyashiv@gmail.com

ניתן לתרום דרך עמדות נדרים פלוס
על שם מכון הגרי"ש אלישיב מס' 2211